

Мр Милорад Дурутовић: Митрополит Амфилохије Његоша дозива као крунски доказ за истину коју је проповиједао

Преосвећени Митрополите црногорско-приморски господине Јоаникије, преосвећене владике, часни оци, браћо и сестре, помаже Бог.

Част ми је, и радујем се веома што сам у прилици да дам какав скроман допринос овој духовној гозби како је замишљено у пригодби ових разговора, чиме се можда и не може достојно описати и објаснити укупан значај духовног, теолошког, интелектуалног, националног светосавског, лазаревског, његошевског, најзад избавитељског труда, блаженопочившег Митрополита Амфилохија.

У славу тих божанских достигнућа, у име достојности Митрополитове и поштовања последње воље Владике Његоша, ово сусретање у ријечи, јесте наша обавеза, наше обавезивање да остајемо вјерни, духовном градитељству, кога је предузео Митрополит Амфилохије прије неколико деценија. Остаје, дакле да довршимо кров наше храмовности, кров Црне Горе, а упамћено је

како је и године 1925. Свети Владика Николај на врху Ловћена рекао: „Ево нас на крову српске државе, на кољена Ваше Величанство.“ Краљ Александар је клекнуо на кољена, а ми тек треба да то заслужимо.

Тема вечерашњег разговора, утицај Његошевог дјела на Митрополита Амфилохија, на неки начин дјелује очигледно, саморазумљиво, толико да би се човјек запитао има ли уопште потребе да то објашњавамо. Међутим, када покупшамо да тестирамо хеременутичку сумњу, долазимо до супротног закључка, односно до упитаности да ли овако постављеном темом може да се овлада без сазивања мултидисциплинарног научног скупа... Према томе, одмах да кажем, одустајем од крупних амбиција вечерас и покушаћу да маркирам неколика смјерова у каквим бисмо могли са више пажње или више припреме да испитујемо природу овог духовног и интелектуалног сродства, премда би нас то неминовно доводило у много шири контекст питања и одговора који се тичу нашег укупног историјског, културног, духовног и националног искуства.

Уосталом, Владика Његош и Митрополит Амфилохије, јесу носећи стубови нашег православног националног интегрализма, али сваки заузима своју аутентичну позицију у одржању те цјелине. Док се Његош може одредити као родоначелник наше националне модерности, Митрополит Амфилохије се може третирати као спаситељ његошевске Црне Горе, који нам поред тога даје упут како даље да себе сачувамо. Нема сумње, данашња и не само данашња већ и нека будућа Црна Гора, без Његоша не би била могућа осим као наказна творевина што у нашем вијеку нико није јасније увидио од Митрополита Амфилохија, стога је сваки свој молитвени дах, свако своје слово изговорено или написано, смислио као инвокацију, као зазивање и дозивање Владике Његоша. Да се он нама врати када смо ми од њега одбјегли. Било да је тај позив стизао из Мораче, Берна, Париза, са Цетиња, са Косова и Метохије или са Свете Горе. Чинили су тако и древни пјесници, као и средњовјековни дијаци, желећи да за своје версе, похвалне пјесме, или хагиографије, измоле арбитражу божанског поријекла, да обезбиједе милост трасцедентног присуства, молећи дакле да сами Бог положи гаранције. Да пјевају и да свједоче онако како је све у ваистину било, ни по бабу ни по стричевима, већ по правди Бога истинитога. Да упростим, Његоша Митрополит Амфилохије дозива као крунски доказ за истину коју је проповиједао, за наше унутарње и братске спорове који нас прогоне више од једног вијека. Митрополит Амфилохије, не само да је оживио страст за истином, чежњу за правдом, већ је пошао и корак даље, знајући да онај што је вођен искром божанственом, боље од нас самих зна ко смо и какви смо

били, као што је могао предвидјети будући да је савременији од нас самих, у шта се можемо пометнути, како наизад можемо и нестати. Зато је блаженопочивши Митрополит похитао да се врати из европских метропола, и светих земаља, да нас дозове памети, како не бисмо искакањем из светосавске, лазаревске и његошевске словесности, потписати цијену сопственог нестанка. Могли бисмо ми у биолошком смислу можда још дуго поживјети, али одрицањем од сопствене духовности, од нас до вјечности не би претеко ниједно адамовско ребро. У овом свом писаном експозеу, поставио сам овдје екскурс, па користим то вријеме да укажем, ова запажања и све што ћу даље рећи, не говорим само као неко ко то говори из перспективе вјерника, јер ја мислим да је ово размишљање, да би могло бити обавезујуће за сваког култивисаног човјека. Дакле, културе пропадају, а са пропашћу културе пропадају и народи. Ми смо сви могли да посвједочимо, да су се и у овом духовном покрету којег смо ми назвали литије, придружила и наша браћа која нијесу привржена вјери или цркви, или који су дословце атеисти, али су могли да препознају каква се то опасност над нама надвила. Историјско искуство човјечанства је то много пута показало, па бисмо се могли присјећати и Сиорана који упозорава када каже „Један народ када изгуби потребу да вјерује својим боговима, да измишља нове митове и којекакве сањарије, престаје да постоји.“ Дакле биолошки опстанак није никаква гаранција или труд за некакве вриједности које се могу мјерити кантарима, литрима и метрима да ћемо ми заиста и преживјети. Све те опасности, блаженопочивши Митрополит је то много прије нас сагледао. Још крајем седамдесетих година, Амфилохије пише молбу молитвену оцу Јустину. Цитирам: „Кажи небесној, Светој Србији, и оно што је најстрашније, оно због чега је тако дубоко туговао и патио заливајући ово свето тлесвојим светим сузама, кажи им да се гаси света вера у деци српској. У нашој школи, убија се Бог, на нашем универзитету на којем си и сам предавао, разапињу Христа, из наше просвете избацују Светог Саву, њеног творца.“

Када сам читао рукопис књиге „Штап Митрополита Амфилохија“ Драгана Лакићевића, која је недавно објављена као уникатна књига, што ће несумњиво живјети на радост многих читања, једино што ћу као благи приговор упутити, било је то што у књизи није више наглашена улога Митрополита Амфилохија као добротворитеља и духоводитеља многих ђака и студената. Видјевши прије многих куда иде наша просвета, он је преузео бригу о многим стварима, даровите стипендирао и упућивао на грчке и руске катадре. Па и онда када смо остали изненађени бројншћу омладине, и њиховим креативним учешћем у духовном покрету што је остао упамћен кроз једну ријеч „литије“ и кроз један поклич „Не дамо светиње“, схватили смо да

то није дошло без неке припреме, без Митрополитовог учешћа, али и нашег осталог свештенства.

Док су деценијама спровођене сваковрсне индокринације и инклузије, неке су лекције учене не у школама, већ у црквама, у родитељским кућама, а има и нас што смо до вјере и до културе стизали и читањем програних пјесника, прогнаних из школских програма, али не и из нашег памћења.

Радећи и својевремено у библиотеци Матице српске у Црној Гори, у вријеме када је била смјештена у парохијскох дому Свети Василије Острошки у Никшићу, у одређеним данима ја сам знао чути и некакав радосни жагор омладине, по ходницима тог здања. Једном сам упитао: „Јесте ли ви из неког црквеног хора?“ Неко ми је одговорио, како јесу али како журе на часове вјеронауке. Била је то прилично бројна омладина, што ме је зачудило веома, мислио сам као се у овим раздуховњеним временима, Бога више нико не сјећа осим на Божић или на Крсну славу.

Када се најзад, живот из црквених храмова почео изливати по улицама и трговима, као сама реализација епифаније, када су српски свештеници почели да бесједе учено и богоугодно као да слушамо старозавјетне пророке, почели смо да разумијевамо смисао градитељства као што га је прије неколико деценија подузео Митрополит Амфилохије. Знао је добро овај градитељ духа да зидање, да обнова храмова почиње изнутра из саме суштине градитељства. Сваки саграђени или обновљени храм био је доказ да свако може опет да изгради или да обнови себе по мјери предачког учења. Доказ да у судару репресије и креације увијек побјеђује ово друго. Дабоме у почетку остаје једина непознаница: колики је улог жртве.

Цитирам ријечи блаженопочившег Митрополита: „Мјера патње је мјера знања“, то важи за појединце, али важи и за народе. Мора да прође период сазријевања, па чак и неког удаљавања од себе самога, да би онда кроз то отуђење човјек схватио праве вриједности. Као што је јеврејски народ после египатског ропства лутао четрдесет година по пустињи, тако је требало и српском народу четрдесет, педесет година, да се врати својој земљи обећаној, своме Јерусалиму. Ми смо ту негдје на граници новог почетка, гдје су заиста ова поколеља произведена да крену у утуемељивање нове будућности, али на провјереним основама, светосавског и лазаревског опредељења за оно што то је вјечно и непролазно.

Да, могу ево да кажем, обично избјегавам, да читам некакав експозе, свјестан сам да то зна да буде често заморно и досадно за слушање, вечерас сам ипак

осјећао једну врсту недостојности личне да говорим на ову тему па сам се у циљу неке амбиције да ипак будем прецизан,опредијелио да читам и заправо стао на оном што је отприлике била једна од неких, мојих да кажем финалних порука. Драгоцјено је што можемо да чујемо од преосвештеног Владике Јована како је блаженопочивши Митрополит Амфилохије имао један утицај на популарну и урбану културу још осамдесетих година, али он је засигурно то успио да постигне и у овом нашем времену, што само свједочи како је то био човјек универзалних домета и то би била тема која би била значајна у контексту питања које би професор Јелушић поставио: Да ли човјек који нема неко религијско искуство или није вјерник може да чита или да на прави начин разумије један еминетни религијски текст, какви су мање више сви Његошеви текстови?

Стао сам малочас на цитирању два пасуса из једног интервјуа Митрополита Амфилохија, гдје ми је било важно да покажем те двије стране исте личности, тај први пасус у коме Митрополит говори о томе како је мјера патње мјера знања, дакле што је ипак један древни топос, знамо то још из античких времена, али потом говори о једној врсти отуђења човјека, како би човјек морао да се отуђи. Ја бих то доводио у везу са интелектуаном климом Европе или свијета након другог свјетског рата, дакле једног амбијента који је свједочио и сам Митрополит, боравећи у тим европским метрополама. Дакле, он је препозао сензибилитет свог времена, док су истовремено некакви заступници, наводно урбане културе у Црној Гори, још учили да шишају овце. Дакле, с друге стране није случајно ова алузија, она можда није примјерена и елегантна, можда је некеме и јасно на кога ја алудирам и зашто баш тако кажем, а с друге стране овај пасус гдје се говори о предачком учењу, потврђује још једну велику вјештину нашег Митрополита који је могао да направи синергију класичног, древног и урбаног идиома и то је отприлике једна важна спона духовна и интелектуална и са Владиком Његошем, јер ја њега видим као некаквог родоначелника нашег модерног идентитета у националном смислу ријечи, јер јасно је шта он чини у том времену. Он врши кодификацију те видовданске етике, али и прави ту интегралну цјелину, он је истовремено близак и Вуку Караџићу, дакле не види ту сукоб никакав, никакав класни, него та оба смјера нашег искуства српско-византијски, и овај који долази преко нашег фолклорног ни паганског искуства, гледа да уцјелови и постави као једну цјелину, која је комплементарна а није супростављена, иако се много пута касније тежило, да се те двије струје супроставе. Оно што сам хтио рећи, тврдећи да су литије, оно што је заиста једини урбани покрет, који се појавио у Црној Гори, то се може пратити управо из више смјерова, и захваљујући једино блаженопочившем

Митрополиту Амфилохију, јер млад човјек веома лако је могао да се идентификује са једном таквом вансеријском природом, човјеком изузетне ерудиције. Пазите ово је можда корисно и неформално, а ја користим доста такси превоза пошто нисам возач, слушах у том једном моменту на радију "Антенa М" чини ми се, познати новинар има неког саговорника, мада нисам ни памтио та имена, јер сам се згозио, слушајући како говори како наши епископи нису учени, каже "ту је нешто Атанасије, учио, учио је нешто и Митрополит", а ми говоримо о блаженопочившем Митрополиту Амфилохију који је толико добио почасних доктората, ордења, повеља, признања, који није говорио само живе језике, него познавао мртве језике, који пише једну докторску дисертацију на грчком језику која се у моменту њеног објављивања одмах сврстава међу десет најзначајних књига објављених на грчком језику. Дакле говоримо о човјеку који има толики међународни углед, који су у нашем модерном искуству, а о томе могу баш темељно да говорим, достигли само Вук Каражић, Никола Тесла, Михаило Пупин и можда Јован Цвијић. Дакле за њих то није био учен човјек. Уз то, говоримо о човјеку који је имао невјероватну харизму неког бунтовника, па можемо говорити о поетици и о етици бунта, побуне, непристајања да будеш од себе човјек који има право да се сјећа. Говоримо о једној личности коју хапсе пандури, ево да користим и тај колоквијални израз. Па како да се млади човјек не идентификује са једном таквом личношћу, поготово када се проникне да поријекло те побуне заправо допире из самога Његоша? Има један кот, велики тумач трагедија има једну књигу која носи назив „Шекспир наш савременик“, те јасно алудира на ту универзалну вриједност таквог ствараоца. Можемо ми рећи и Његош наш савременик, можемо рећи Митрополит Амфилохије наш савременик, али без удјела Митрополита Амфилохија који је био негација овом времену које нас је тјерало да заборављамо и очеве и све што смо учили. Алаида Асман каже памћење по правилни називамо забором називамо по правилу латентно памћење, за које смо изгубили шифру, а ми говоримо о једном градитељу који је саградио, и обновио скоро хиљаду храмова. Па заправо је тиме и обновљена једна духовна географија, и историја нашег укупног искуства. И брзо ћу финиширати, зато што видим, та поетика бунта, да је њено поријекло заправо у Његошу, па кад каже: „Вук на овцу своје право има, ка тирјанин на слаба човјека“, то би се у савременом смислу могло тумачити као једно практиковање ове реал политике, гдје право јачега треба да значи некакву гаранцију правде. Нема тога. Већ нас је Митрополит управо усмјерио на наставак тога, каже: „Тирјанству стати ногом за врат, довести га к познанију права, то је људска дужност најсветија.“

Тренутак када ја нисам имао никакву дилему да је то управо тренутак

креације у којој сам говорио, мени је био гарант да ћемо побиједити сво поштовање, када су се политичари повукли из тог отпора према репресији са којом смо се суочили. Слушајући и професора Јелушића, опет се јавило некакво обиље тема, не знам ни одакле бих све почео, али остао сам на овом утиску те просте вјере. Ми смо малочас и у неком интерном разговору, нешто спомињали, ја сам истицао како посебну вриједност видим у томе што сам блаженопочившег Митрополита видео као практичара, можда ја нисам у разогору то добро ни појаснио, јер велика је невоља што ми о томе не можемо говорити, ако не реферишемо на огромне теме, дакле на цјелину нашег времена, ако имамо у виду да је то вријеме Другог свјетског рата до данас, или вријеме од Светога Саве до данас.

Ја сам у марту ове године у Чачку имао прилику да држим једно предавање које је носило назив „Жанр молитве у српској књижевности од Светога Саве до нашег времена“, оно је било посвећено и тада блаженопочившем Митрополиту, дакле не само пригодно, већ што је у контексту те теме Митрополит имао изузетно важну улогу. Дакле морам врло кратким потезима да кажем шта је ту важно, што је молитва једини жанр српске књижености који је од Светога Саве до данас присутан у свим епохама, и не само да је присутан, него су га практиковали еминентни аутори епоха. Постоји једно раздобље када је тај жанр био угрожен, дакле то је раздобље непосредно након Другог свјетског рата, и ми данас учимо да је '52. или '53. година посебно важна, и јесте зато што се тада раскрстило са тим утилитарним ратом и ванкњижевном доктрином оформљеном поетиком. Заправо је кључна '58. Година, јер тада пјесници Васко Попа и Миодраг Павловић, а оба су веома важна ако посматрамо ту идеју континуитета, један врхунац који ће доћи са Митрополитом Амфилохијем, одлазе на Свету Гору и тада у Хиландару настаје молитва Тројеручица Васка Попе, гдје он каже: „Приспео сам с пута, прашњав и гладан, и жељан другачијег света“, а не могу никог сада да оптерећујем тумачењем зашто је то битно, али то је вријеме када стасавају дакле пјесници, теоретичари, историчари, теолози, који покушавају да нам врате то српско, византијско наслеђе и у форми теорије и естетике они дистичу заиста свјетске могућности, док са доласком Митрополита Амфилохија, ми видимо једну саму реализацију свега онога што је могао бити идеал тих пјесника, тих теоретичара и тих теолога. Миодраг Павловић, цјелина, невјероватно важна фигура у нашем пјесништву, могла би се одредити као поетика храмовности. Сви ти његови идеали остварени су у животу самом Митрополита Амфилохија. Дакле то дизање храмова, па Митрополит је негдје рекао, храм је важан зато што га ми дижемо заједно, он је хтио да нас врати тој саборности, да нас помири. Мени је невјероватно све

ове године, док сам слушао ове противнике, ове прогонитеље његове, какве су они све само квалитативне користили, како су они остали сиромашни самим тим што све то нису чули, и нису разумјели. Малочас сам и то спомињао, читам данас један интервју из '90. године у коме Митрополит говори о значају екологије. Знамо шта су ови зелени од '90. до данас учинили и како су само имали амбицију на неке европске грантове, а колико је то имало универзалног усмјерења. Дакле то је била једна урбана фигура, а нису ови који себе зову пост модернистима и практичари смјеха, ево да не будем дрзак на овом мјесту да им помињем имена, а споменућу их на неком другом без проблема.

mitropolija.com